

Herstelproject Tienbunders te Zoutleeuw

Eind 18de eeuw bestond het Hageland grotendeels uit een groot aaneengesloten bossencomplex, het Kolenwoud. Van dit uitgestrekte woud resteren vandaag nog slechts enkele snippers, waaronder Tienbunders in Zoutleeuw, aangekocht door Natuurpunt in 2015, en het aansluitende Dolvenbos in Kortenaken, sinds 2018 beheerd door Natuurpunt. Nu ja, snippers... samen beslaan deze bossen toch al bijna 80 ha.

Toch is niet heel Tienbunders gedurende de laatste eeuwen ononderbroken bos geweest. Een blik op één van de eerste grootschalige militaire kaarten, de Ferrariskaart van ca. 1770, toont ons een heel ander beeld.

Het gebied Tienbunders was ook in die tijd grotendeels bezet met loofbos, maar er waren ook vrij grote zones met andere vegetaties: heide (Bruyère), akkerland, graslanden, kapvlaktes en bossen in middelhoutbeheer. Tussen 1850 en 1930 werd heel wat bos in het visiegebied Tienbunders omgezet naar akkerland en fruitteelt. Maar ook werden er, in het gebied dat vandaag tot het natuureservaat behoort, stukken akkerland en heide bebost. Vandaar ook de toponiem Heybosch dat in deze streek wel meer voorkomt.

De meeste relictten van de grote bossen behoorden (of behoren nog steeds) toe aan kasteeldomeinen. Vanaf de 20ste eeuw werden er naaldbos en uitheemse soorten zoals Amerikaanse eik en Amerikaanse vogelkers aangeplant. Dit had voornamelijk een economisch doel. Hierdoor zijn de bossen in de omgeving soortenarmer geworden, zowel in de boom- en struiklaag als in de kruidlaag.

Aan de rand van het Tienbundersbos werd rond 1860 een landhuis opgetrokken¹. In de gazons van de historische tuin rondom het landhuis van Domein Pardon zijn er door de schrale bodem, het ontbreken van bemesting en het decennia lang volgehouden

■ **Blauwe knoop, plaatselijk dominant in soortenrijke schrale graslanden van Tienbunderbos in Zoutleeuw. Foto Pieter-Jan Alles**

maaibeheer bijzonder soortenrijke half-natuurlijke graslanden ontwikkeld. Komen hier onder meer voor: tandjesgras, borstelgras, struikhei, blauwe bosbes, liggende vleugeltjesbloem, echte guldenroede, mannetjesereprijs, tormentil, muizenootje en blauwe knoop. Blauwe knoop is plaatselijk dominant.

Naast plantensoorten van heischrale vegetaties, zijn deze gazons ook rijk aan paddenstoelen, waaronder verschillende wasplaten zoals gele wasplaat, vuurzwammetje, sneeuwzwammetje en andere (zeer) zeldzame graslandpaddenstoelen als gele knotszwam, grauwe barsthoed, fijngeschubde aardtong, kleverige aardtong, en ivoorkoraaltje. Deze soorten zijn allen karakteristiek voor schrale, onbemeste graslanden die al decennia als dusdanig beheerd worden. Zij duiden, samen met de bijzondere plantensoorten, op de uitzonderlijke biologische waarde van de heischrale graslanden in dit gebied. Dergelijke graslanden zijn uniek in de streek en staan te boek als 'wasplatengrasland' om hun biologische waarde te duiden².

Dit zijn de relictten waar we ons aan spiegelen als we starten met een inrichtingswerk in een natuurgebied.

■ **Bron: Oesterreichische staatsarchiv, de eerste werkkaarten van de Ferraris kaart bewaard in Wenen. Deze kaart geeft een heel andere kijk op het gebruik van onze bossen, van heide, middelhout en hakhoutbeheer.**

Binnen het Tienbunders heeft Natuurpunt als doel de bossen geleidelijk aan om te vormen van gelijkjarige, éénsoortige bossen met vaak een hoog aandeel uitheemse soorten, naar een meer structuurrijk en ongelijkjarig bossencomplex. Hier gaat de aandacht vooral uit naar het 'eikenbosstype'. Het doel is om op termijn naar een echt Zomereiken-Beukenbos te evolueren waarbij de boom- en de kruidlaag soortenrijker zal worden met soorten als zomereik, ruwe berk, sporkehout, wilde lijsterbes en in de kruidlaag tapijten van dalkruid, bosanemoon en lelietje-van-dalen.

Binnen het bos zal ook de structuurvariatie toenemen door bosranden te creëren en open plekken in te richten op plaatsen waar potentieel is voor het herstel van historische heide en heischraal grasland.

Natuurpunt is eind vorig jaar gestart met het openmaken van twee kleine plekken binnen dit boscomplex. Daar krijgen heide en heischrale vegetaties, soorten die er in de 18^e eeuw talrijk aanwezig waren, de kans zich te herstellen. Door uitgelopen struweel of kleine open plekken te creëren, kan deze historische heidevegetatie opnieuw over een grotere oppervlakte voorkomen, wat zowel ten goede komt aan deze planten als aan de vele soorten insecten die er afhankelijk van zijn.

Tevens wordt ongeveer 40 are naaldbomen (grove den) vervangen door inheems loofhout. Dit gebeurt door het aanplanten van 'kloempen' met inheemse soorten. Deze kloempen (van een 20-tal bomen elk) worden de eerste jaren vrij gehouden, waarna zij de toon zullen zetten voor het spontaan ontwikkelen van een inheems loofbos.

¹ Deneef R. & Wijnants J. (2008) Zoutleeuw (Budingen): Kasteel van Pardon in: Historische tuinen en parken van Vlaanderen – Zuidoostelijk Brabant – Haspengouw: Geetbets, Hoegaarden, Kortenaeken, Landen, Linter, Tienen, Zoutleeuw. Ed. Deneef R. Agentschap R-O Vlaanderen, Brussel.

² Ozinga et al. (2013) Paddenstoelen in het natuurbeheer - OBN preadvies paddenstoelen - Deel1: Ecologie, knelpunten en kennislacunes ; Deel 2: Mycoflora per natuurtype. Directie Agro-kennis, Ministerie van Economische Zaken. Rapport nr. 2013/OBN181-DZ.

■ In de opengemaakte plekken krijgen heide en heischrale vegetaties, die hier vroeger talrijk aanwezig waren, de kans zich te herstellen. Foto Pieter-Jan Alles

De omvorming is maatwerk, met ook de nodige aandacht voor oude cultuurhistorische elementen van het kasteeldomein. Zo wordt de oude en sterk verboste hoogstamboomgaard, omzoomd door een oude beukenhaag, in ere hersteld. Binnen de hoogstamboomgaard wordt het struweel en bosopschot verwijderd en wordt aldus plaats gemaakt voor een halfopen grasland met oude hoogstamfruitbomen. Via een structuurrijke bosrand vloeit dit oude landschap over in het omliggende bos. Op termijn hopen we dat de eikelmuis zich hier opnieuw laat zien.

Deze werken zijn mogelijk gemaakt door steun van de Vlaamse overheid in het kader van de Project Subsidie Natuur (PSN) en door samenwerking met de particuliere eigenaar van een deel van het gebied.

■ Liggende vleugeltjesbloem komt nog voor aan de rand van Tienbunderbos in de schrale graslanden van het Domein Pardon. Deze soort verwachten we dan ook terug in het netuurgebied. Foto Saxifraga © Ed Stikvoort

Natuur.pizza: pizza à volonté

Zaterdag 29 juli 2023 vanaf 17 uur
Den Dolaard, Zwartaardeweg 2, Zoutleeuw
Inschrijven: nsmeyers1@gmail.com

